

Світлана Польовик,

канд. наук із соц. комунікацій, мол. наук. співроб. відділу організації та використання документального фонду ФПУ
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЛУГИ ЯК ОСНОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ БІБЛІОТЕКИ

Проведено аналіз інформаційної функції бібліотеки в контексті стрімкого розвитку інформаційного суспільства. Розкрито специфіку Фонду Президентів України Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, яка визначає його активним учасником у галузі інформаційного забезпечення представників владних інституцій.

Ключові слова: Фонд Президентів України, інформаційна функція, інформаційно-аналітичний бюлетень, інформаційні ресурси.

Питання про функції бібліотеки – одне з фундаментальних і значущих у теорії бібліотечної справи. Бібліотека – поліфункціональна установа. За тисячі років свого існування вона виконувала і виконує такі соціальні функції, як меморіальна, просвітницька, культурна, комунікативна, освітня, інформаційна та ін. Відомо, що розвиток тієї чи іншої функції бібліотеки залежить від економічних, політичних умов у країні, рівня розвитку науки, техніки й технологій. Не є винятком й інформаційна функція бібліотеки. На сьогодні особливо гостро стоїть питання виживання бібліотек в умовах, коли розвивається електронний інформаційний бізнес, з'являються нові потужні інтернет-системи, які можуть витіснити бібліотеки з поля інформаційних послуг. Отже, у ситуації, що склалася, надзвичайно актуальним стає дослідження системного використання бібліотеками інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації інформаційної функції. Таке дослідження було проведено на базі узагальнення відповідного досвіду діяльності Фонду Президентів України (далі – ФПУ) Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – НБУВ) як інституції з питання державної, суспільно-політичної діяльності, творчості, життя президентів України і світового досвіду функціонування інституту президентства.

З позицій сучасного розуміння суті інформаційної функції як задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом їх орієнтації в документально-інформаційних потоках за допомогою різних форм інформаційної

діяльності вона зародилася фактично одночасно з появою бібліотеки, історично першою формою інформаційної діяльності стало ведення каталогів. У зв'язку з цим можна вважати доведеним твердження про те, що інформаційна функція є однією з найдавніших функцій бібліотеки.

Прийнято вважати, що проблема інформаційної функції бібліотек виникла у світовому бібліотекознавстві в середині 1960-х років і була породжена появою нових видів документів, стрімким розвитком реферативних, аналітичних і фактографічних журналів, великими можливостями в обслуговуванні користувачів. Однак ця проблема має більш глибоке коріння. Дискусія про інформаційну функцію бібліотек виникла в радянському бібліотекознавстві ще в 1930-ті роки. Її початком послужила думка Н. Каркліної про те, що вся бібліотечна мережа країни, починаючи від великих наукових бібліотек і закінчуючи сільськими, має вести інформаційну роботу. У 1970–1980-ті роки інформаційна функція розглядалася бібліотекознавцями в загальному контексті соціального призначення бібліотеки поряд з ідеологічною та культурно-освітньою. Дискусія про функції бібліотек показала, що інформаційну як одну із сутнісних готові визнати Л. Шилов, В. Фірсов, М. Афанасьєв.

На початку 1990-х років інформаційна функція подається як єдина сутнісна. Прихильники цієї точки зору стверджують, що єдність більшості нинішніх концепцій соціальної ролі бібліотеки полягає в тому, що увага акцентується на виконанні бібліотекою саме інформаційної функції. Перегляд ставлення до інформаційної функції прихильники інформаційного підходу пов'язують з пошуком місця й ролі бібліотеки в інформаційній сфері, перспективами інтеграції бібліотеки з іншими інформаційними установами в інформаційній інфраструктурі суспільства, творчим осмисленням досвіду зарубіжних колег.

На сьогодні в бібліотекознавстві накопичено значну кількість теоретичних публікацій, присвячених інформаційній функції бібліотеки. Їхню основу становлять праці М. Дворкіної, Н. Жадько, М. Карташова, В. Скворцова, М. Слободяника, К. Селіверстової, І. Юдіної та ін. У своїх працях учені розглядають час зародження інформаційної функції в бібліотеках, дають своє розуміння її суті, характеризують складові частини та форми.

Утім, на сьогодні, на жаль, усе ще немає єдності і в трактуванні сучасними бібліотекознавцями поняття «інформаційна функція бібліотеки». У навчальній літературі докладний опис змісту інформаційної функції бібліотеки вперше з'явився 1997 р. у спільній праці М. Карташова і В. Скворцова «Загальне бібліотекознавство». Того ж року поняття

«інформаційна функція» було внесено до словника бібліотечних термінів [1]. Одне з останніх трактувань цього поняття подається в термінологічному словнику В. Фокєєва [9]. На думку І. Юдіної, інформаційна функція бібліотеки полягає в задоволенні інформаційних потреб користувачів на основі різних видів інформаційної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, суттю яких є інтелектуальна обробка та надання інформації [10]. Вітчизняний історик-бібліотекознавець М. Слободяник оцінює інформаційну функцію як сутнісну, базову, головну і визначає її як таку, що забезпечує доступ до інформації [6]. К. Селіверстова наголошує на тому, що саме інформаційна функція сприяє задоволенню потреб користувачів [5].

На думку автора, при тому що інформаційна функція досить часто є предметом досліджень сучасних бібліотекознавців, питання її ролі та значення в діяльності бібліотек залишається дискусійним. І дискутувати є чому. Адже бібліотека завжди трактувалася як сховище, а її трансформація в інформаційний центр може в корні змінити уяву сучасного користувача про бібліотеку в цілому. Не кожний користувач сьогодні звертається до бібліотеки за інформацією, а використовує найпоширеніше сучасне джерело інформації – Інтернет. Саме тому активне використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і лежить в основі перспективи розвитку інформаційної функції бібліотек як засобу їх виживання в конкурентному середовищі, пов'язаного із системною реалізацією сформованої структури основних видів її інформаційної діяльності. Зокрема, у межах діяльності ФПУ технічна й технологічна модернізація забезпечили зміцнення інформаційної функції як ключової. Реалізація цієї функції ФПУ створює основу для багатьох сучасних інформаційних і знанневих процесів шляхом концентрації та поширення профільної документованої інформації для забезпечення інформаційних потреб конкретної читачької категорії шляхом формування інформаційно-аналітичної та бібліографічно-інформаційної продукції.

Специфіка ФПУ визначає його активним учасником у галузі документно-інформаційного виробництва для задоволення потреб не читача взагалі, а конкретного відвідувача, користувача, споживача. Методи формування інформаційних ресурсів для органів державної влади, як однієї з основних категорій користувачів, підпорядковуються головній меті – забезпеченню їх необхідною інформацією для ефективного функціонування та розвитку [7, с. 123]. Роль ФПУ в сучасному соціокомунікаційному просторі багато в чому визначається його ресурсними можливостями щодо участі у формуванні інформаційної

продукції. Інформаційні ресурси ФПУ активно залучаються до всебічного розкриття актуальних державотворчих процесів у країні та окремих питань президентської діяльності засобами бібліографічно-аналітичного інформування [8]. Зважаючи на те що визріла об'єктивна необхідність створення сучасних інтелектуально-інформаційних продуктів, які мають відповідати потребам усіх сфер суспільства, у тому числі й управлінської, з урахуванням специфіки поточної діяльності її представників в умовах швидкого прийняття рішень інформаційні ресурси ФПУ використовуються в підготовці наукової інформаційної та аналітичної продукції, орієнтованої на органи державної влади [3, с. 26].

Особливість реалізації ФПУ інформаційної функції полягає в тому, що вона реалізується в тісній взаємодії з іншими суб'єктами інформаційного процесу, з використанням різних каналів поширення інформації та можливістю створення інформаційно-бібліографічної, інформаційно-аналітичної та іншої продукції швидко та якісно. Зокрема, інформаційна функція ФПУ реалізується шляхом:

- довідково-бібліографічного забезпечення президентів України та їхніх служб шляхом підготовки бібліографічних видань (тематичних, персональних);
- інформаційного забезпечення владних інституцій шляхом надання їм довідкової інформації та формування інформаційно-аналітичної продукції.

Безумовно, в умовах побудови інформаційного суспільства інформація стає основним невід'ємним атрибутом соціально-політичного управління. Ефективне використання сучасних інформаційних ресурсів у діяльності органів державної влади є однією з умов їхнього успішного функціонування в ім'я реалізації інтересів суспільства представницькою і виконавчою владою. Тому серед основних завдань ФПУ – формування системи документально-інформаційних ресурсів, які достатньою мірою відображатимуть процес державотворення в Україні, становлення та розвиток інституту президентства, розкриватимуть зарубіжний досвід із цього питання та забезпечуватимуть інформаційні потреби користувачів, зокрема президентів України та їхніх служб. У результаті своєї діяльності ФПУ створює власну інформаційно-аналітичну продукцію та постачає її замовникам за межами бібліотеки, що сприяє більш активному введенню в обіг важливої для суспільства інформації, документальних матеріалів, що відображають державну, суспільно-політичну діяльність, творчість і життя президентів України.

Інформаційне наповнення та організацію документального фонду ФПУ здійснює відділ організації та використання документального

фонду (ВОВДФ), основною функцією якого є формування баз даних (БД) з проблематики інституту президентства, а також дослідження методик і технологій формування та наукового опрацювання документального фонду. Сьогодні відділ використовує програмне забезпечення на платформі «РБІС-64», адаптоване для проведення аналізу електронних ЗМІ [2], на базі якого ФПУ публікує щомісячний інформаційно-аналітичний бюлетень «Україна у відгуках зарубіжної преси». У бюлетені подається оперативна інформація про Україну, опублікована на сторінках зарубіжних ЗМІ. Його матеріали є цінним джерелом інформації при вирішенні відповідними державними службами проблем внутрішньої та зовнішньої політики України та формуванні позитивного іміджу держави. Крім того, бюлетень є одним із способів інформаційної взаємодії з органами державної влади. Матеріали, подані в бюлетені, містять матеріали ЗМІ країн світу, у яких висвітлюються події та подається аналіз процесів, що відбуваються в Україні, зокрема діяльність органів законодавчої, виконавчої та судової влади, місцевого самоврядування, актуальні питання міжнародного співробітництва та суспільно-політичного життя, економічний стан і правові відносини, події в соціальній сфері та проблеми науки й культури.

Як повноцінні інформаційні джерела залучені лише окремі елементи всесвітньої мережі – мережеві ЗМІ (інформаційно-аналітичні портали з визначеною періодичністю оновлення, електронні версії друкованих періодичних видань і самостійні газети й журнали, що існують лише в електронному вигляді).

Публікації зібрані з електронних ресурсів 76 зарубіжних періодичних видань країн СНД, Європи, Азії та Америки, серед яких: China Daily – Пекін (Китай), China Post – Тайбей (Тайвань), Cyprus Mail – Нікосія (Кіпр), Daily Mirror – Лондон (Велика Британія), Daily Nation – Найробі (Кенія), Daily News and Analysis – Мумбаї (Індія), Danas – Белград (Сербія), «Советская Белоруссия» – Мінськ (Білорусь), «Час» – Рига (Латвія), «Правда Востока» – Ташкент (Узбекистан), «Росбалт» – Санкт-Петербург (Росія), «Российская газета» – Москва (Росія), «Казахстанская правда» – Астана (Казахстан), «Кишиневский обозреватель» – Кишинів (Республіка Молдова) та ін. Проте слід зазначити, що висока динаміка змін в інтернет-середовищі викликає поточну оптимізацію ряду джерел для моніторингових досліджень, тому перелік джерел постійно доповнюється.

Матеріал у бюлетені представлений за тематичними рубриками, а в межах рубрик – у зворотному хронологічному порядку. Бібліографічні

описи згруповано за 33 рубриками: Передмова; Інститут президентства; Міжнародна політика; Європейський Союз; НАТО; Українсько-російські відносини; Українська діаспора; Міжнародне економічне співробітництво; Митна політика; Прикордонний режим; Проблеми газопостачання; Економіка; Фінансова політика; Реформи; Соціальна політика; Політична боротьба; Політична еліта; Політичні акції; Національна безпека; Національна політика; Боротьба з корупцією та злочинністю; Робота правоохоронних органів; Державні свята; Екологічні проблеми; Історія культури та наука; Охорона здоров'я; Релігія; Спорт; Імідж країни; Надзвичайні події; Інформація; Перелік використаних джерел.

До всіх публікацій подано анотацію українською мовою. Бібліографічні записи подаються мовою оригіналу зі збереженням особливостей бібліографічного опису. Заголовки публікацій, крім публікацій російською мовою, подані з перекладом українською мовою. Наприкінці бюлетеня представлено перелік використаних джерел з короткими відомостями про кожне видання.

Бюлетень засновано у 2012 р. Але можна сказати, що він зайняв достойне місце серед серії інформаційно-бібліографічної продукції ФПУ, яка в електронному та друкованому вигляді розповсюджується в 730 бібліотеках України через Мережу пунктів доступу громадян до офіційної інформації (членом якої є ФПУ) і надходить до органів вищої державної влади, дипломатичних представництв України в Москві, обласних облдержадміністрацій, спеціалізованих навчальних закладів і президентських бібліотек за кордоном. Підготовлені матеріали використовуються Інститутом законодавства ВРУ, Національним інститутом стратегічних досліджень та іншими установами в науково-дослідній роботі й при підготовці аналітичних записок для вищого керівництва держави. Інформаційна та аналітична продукція, яка ґрунтується на основі глибокого та всебічного вивчення певної тематики, сприяє науковому забезпеченню розвитку суспільних відносин у країні, що говорить про значущість тієї ролі, яку сьогодні виконує ФПУ в системі соціально-комунікаційних інституцій.

Матеріали бюлетеня активно використовуються не лише відповідними державними службами в процесі виконання ними безпосередніх функціональних повноважень, розв'язання актуальних проблем і вдосконалення роботи державних структур і їхніх підрозділів, а й науковцями, політологами, соціологами, юристами та журналістами, які займаються вивченням та аналізом інституту президентства, питань функціонування

різних гілок вищої влади, проблем внутрішньої та зовнішньої політики України.

Безумовно, інформаційна функція ФПУ потребує постійної творчості, гнучкого та оперативного реагування на останні події в Україні. Сучасні інформаційні запити користувачів зумовлюють створення та активне використання інформаційної бази ФПУ із залученням нових форм і методів інформаційного обслуговування. Активне застосування новітніх технологій у процесі формування електронних інформаційних ресурсів є суспільною затребуваністю, яка на сьогодні визначає напрям зміни акцентів у системі прояву соціальних функцій соціокомунікаційних інституцій. Зважаючи на це, реалізація інформаційної функції із застосуванням електронних технологій ставить ФПУ в ряд з іншими президентськими бібліотеками в напрямі перебудови всього життя на інформаційних засадах.

На сьогодні ми стаємо свідками становлення й розвитку нового періоду в історії діяльності бібліотеки – інформаційного. Інформаційно-комунікаційні технології внесли безліч змін, у тому числі й радикальних, у наповнення та реалізацію бібліотекою її соціальних функцій. Одна із сучасних концепцій інформаційно-бібліотечного обслуговування базується на ідеї забезпечення користувача необхідними йому документами та інформацією. Реалізація такого підходу може забезпечити стійкість і виживання бібліотек в умовах, коли розвивається електронний інформаційний бізнес. Згідно із Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство [4]. Зазначені положення зумовлюють актуалізацію інформаційної функції бібліотек, перспективи розвитку якої пов'язані із системною реалізацією основних видів інформаційної діяльності, причому цілком ясно, що основним напрямом цієї реалізації є перманентна адаптація і впровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Библиотечное дело: терминологический словарь / отв. ред. Ю. А. Гриханов. – М. : [б. и.], 1997. – 168 с.
2. Бодак О. Інформаційні ресурси Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як джерело формування іміджу держави /

О. Бодак, К. Лобузiна // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; редкол.: О. С. Онищенко (голова) [та ін.]. – К., 2013. – Вип. 35. – С. 49–58.

3. Національний інформаційний суверенітет у контексті розвитку новітніх інформаційних технологій / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – 160 с.

4. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 9 січня 2007 р. № 537-V // Відом. Верховної Ради України. – 2007. – № 6. – Ст. 79.

5. *Селиверстова Е. Т.* О функциях библиотек / Е. Т. Селиверстова // Библиотека. – 1992. – № 1. – С. 27–29.

6. *Слободяник М. С.* Бібліотека. Документ. Комунікації : вибрані праці : (до 60-річчя від дня народж. і 35-річчя наук. діяльн.) / М. С. Слободяник ; уклад. О. Кириленко ; за наук. ред. В. Г. Чернець. – К. : Ліра-К, 2010. – 308 с.

7. *Удовик В. Н.* Информационно-аналитическая деятельность Фонда Президентов Украины Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского / В. Н. Удовик // Б-ки нац. акад. наук: пробл. функционирования, тенденции развития : науч.-практ. и теорет. сб. / МААН, Совет директоров науч. б-к и информ. центров ; редкол.: А. С. Онищенко (предс.) [и др.]. – К., 2008. – Вип. 6. – С. 122–131.

8. *Удовик В. М.* Інформаційно-аналітична діяльність Фонду Президентів України в умовах конституційної трансформації інституту президентства в Україні / В. М. Удовик // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; редкол.: О. С. Онищенко (голова) [та ін.]. – К., 2007. – Вип. 18. – С. 210–215.

9. *Фокеев В. А.* Библиографическая наука и практика : терминологический словарь / В. А. Фокеев. – СПб. : Профессия, 2008. – 272 с.

10. *Юдина И. Г.* Информационная функция библиотек: история вопроса / И. Г. Юдина // Итоги и перспективы научной работы ПНТБ СО РАН : материалы научной сессии. – Новосибирск, 2007. – С. 278–285.

Стаття надійшла до редакції 23.05.2014.

Svetlana Polyovyk,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

CURRENT INFORMATION SERVICES AS THE BASIS OF INFORMATION FUNCTION LIBRARY

The analysis of the information library functions in the context of the rapid development of the information society was done. The specific of Fund Presidents of Ukraine Vernadsky National Library of Ukraine, which defines its active participant in information provision of representatives of government institutions.

Keywords: Found Presidents of Ukraine, the information function, information-analytical bulletin, information resources.

Светлана Полевик,

канд. наук по соц. коммуникациям, мл. науч. сотр. отдела организации и использования документального фонда ФПУ

Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского

СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ УСЛУГИ КАК ОСНОВА РЕАЛИЗАЦИИ ИНФОРМАЦИОННОЙ ФУНКЦИИ БИБЛИОТЕКИ

Проведен анализ информационной функции библиотеки в контексте стремительного развития информационного общества. Раскрыта специфика Фонда Президентов Украины Национальной библиотеки Украины им. В. И. Вернадского, которая определяет его активным участником в области информационного обеспечения представителей властных институтов.

Ключевые слова: Фонд Президентов Украины, информационная функция, информационно-аналитический бюллетень, информационные ресурсы.